

3. Иванова Е. Р. Литература немецкого бидермейера : учебное пособие. М.: Флинта, 2012. 139 с.
4. Кодак М.П. Поетика як система : літературно-критичний нарис. К.: Дніпро, 1988. 159 с.
5. Лошакова Г. А. Художественная проза бидермайера в Австрии: жанры и поэтика: дисс. ... доктора филол. наук. Нижний Новгород, 2014. 426 с.
6. Манн Т. Вступ до «Зачарованої гори» (для студентів Принстонського університету) // Манн Т. Зачарована гора. В 2 т. Т. 2. К. : Юніверс, 2009. С. 472–485.
7. Манн Т. Зачарована гора. В 2 т. Т. 2. К.: Юніверс, 2009. 488 с.
8. Немецкая литература между романтизмом и реализмом (1830–1870). Тексты и интерпретации / ред.-сост. Й. Шмидт; пер. с нем. Е. Парфеновой. СПб. : Бельведер, 2014. 808 с.
9. Юрченко Т. Г. Бидермайер // Литературная энциклопедия терминов и понятий / главн. ред. и сост. А. Н. Николюкин. М.: Интелвак, 2003. С. 87–89.

Атрошенко Г.І.

кандидат філологічних наук

доцент кафедри української і зарубіжної літератури

Братищенко Т.Ю.

студентка магістрантури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

ФОЛЬКЛОРИЗМИ В АСПЕКТІ КОНТЕКСТУАЛЬНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ У ТВОРЧОСТІ ОЛЬГИ ФЕСЕНКО

***Анотація.** У статті досліджується своєрідний механізм функціонування фольклоризмів у художніх текстах Ольги Фесенко; розглядається специфіка поетичного тексту та особливості індивідуально-авторського стилю на мовностилістичному рівні, аналізуються узуальні й okazіональні фольклоризми в аспекті контекстуальної реалізації.*

***Ключові слова:** традиції фольклору, індивідуальний стиль, народнопоетична образність, емоційність.*

Досить давно стало загальновизнаним, що «новими у кожного поета можуть бути лише зміст та, як наслідок, архітектоніка твору, а слова будуть вже використаними до поета і нести в собі контекст його попередників» [4, с. 6].

Звертаючись до поетичного доробку відомої на Мелітопольщині поетеси Ольги Фесенко, одразу згадуєш відому металогічну компіляцію про митців, які є «будівельниками з матеріалу», що вже раніше існував і був «у поетичній роботі» [2, с. 287].

Поетичні зразки Ольги Фесенко використовують із-поміж інших засобів передачі образних уявлень стилізацію як «своєрідну імітацію» [6, с. 113] – «свідоме переймання мовних ознак певного стилю, жанру, характерних для відповідної історичної доби... для індивідуальної авторської стильової манери» [5, с. 599]. Поезії Ольги Фесенко навдивовижу схожі з народнопісними зразками. Але тут не йдеться про сліпу імітацію усної народнопоетичної творчості, про стихійне наслідування фольклору; не можемо говорити і про досить часто відтворюваний сучасними авторами автоматизм формальних повторюваних елементів.

Метою нашого дослідження є розгляд фольклорних традицій у лінгвостилістиці творів Ольги Фесенко. Воно є продовженням дослідження поетичного доробку поетеси, на художній світ і образне мислення якої змістовно й формотворчо впливає народнопоетична образність, визначаючи особливості її індивідуального стилю [1; 2].

Ольга Фесенко свідомо обирає об'єкт свого наслідування, і опановує (оперує, комбінує, варіює) сукупність саме тих відповідних образних мовних засобів, які, відповідно, дозволяють виділяти їх як засіб, а, скоріше, своєрідну рису індивідуальної авторської словотворчості [2, с. 288].

Свого часу поезія Ольги Фесенко отримала схвальні відгуки від М. Довірака, О. Гончаренка, Г. Лютого, П. Ребра, М. Рибки, М. Симчича, М. Фуштор [2, с. 288]; на органічність спілкування її ліричного слова з народною традицією вказували Г. Атрошенко, Т. Хижняк [1, с. 13–15], захоплювався поетикою О. Фесюк [8, с. 12].

Ольга Фесенко емоційно реагує на різноманітні явища дійсності, речі, події та вчинки, художньо осмислює сучасне життя категоріями народного мистецтва, естетики, натхнення, і та реакція та осмислення є справді народними: поетеса оспівує рідну землю, батьківщину, дихає Україною, висловлює свою любов до неї:

*А на папері стеляться рядки.
Про сиву хату в тихім надвечір'ї,
Про мальви білі в рідному садку,
Закучерявлене у спориші подвір'я,
Про пісню українську гомінку,
Про степ далекий і вчорашній ранок,
Про ясне сонце й жовтоносе поле,*

Про жайвора у просині весни... [7, с. 7].

У творчому доробку Ольги Фесенко є пісні, які співає увесь Мелітопольський край. а саму її вважають народною поетесою, і, без сумніву, як зазначає О. Гончаренко, «як поетесу народну, її гостро хвилює доля й майбуття батьківщини й Батьківщини. І до всього їй є діло, і ніщо їй не байдуже», «по-материнськи пригортає світ» вона [7, с. 4], «авторка закохана у тишу вечорову, у теплу землю, що прокидається поруч з рідною хатою, і в щире українське слово» [8, с. 12].

Уся Мелітопольщина сприйняла саме такі «небайдужі» поезії, вони стали народними піснями, адже «сімдесят відсотків, що підтримують дух і живлять серце», – це «снага рідної Ріки буття»: життя народу, усієї України, рідна мова, народна мудрість [1, с. 13].

Написана ще в роки юності поезія «Моє село» стала славнем Новомиколаївки, що на Мелітопольщині; це справді народна пісня, гімн землі, яка стала такою щемливо-рідною, найближчою:

*Де знялися в небо осокори
І зоря над річкою встає,
А пшениці буйні, наче море,
Там село розкинулось моє.
Село моє, моє село,
Тебе люблю я до нестями,
Бо ти життя мені дало
І мудрість тата, й ласку мами [7, с. 51].*

До пісенного новотвору увійшли уснопоетичні елементи («зоря над річкою встає», «пшениці буйні, наче море», «село розкинулось», «мудрість тата», «ласка мами»), які характеризуються лаконізмом вираження почуттів, фольклорною образністю, що дозволило йому стати справді народним славнем.

Наявністю певного об'єднувального первня позначена композиція пісенних новотворів Ольги Фесенко: це – проста частка у мистецькому цілому. Той образ, якому, для розкриття, підпорядковані всі елементи композиції, всі художні засоби, як-от: у репрезентованому вище новотворі (віссю композиції є образ такого місця – села, «кращого якого немає на землі»; пісенна ситуація тут звучить як ніби давно знайома, оскільки мотив любові до рідної землі сягає корінням до народної лірики [1, с. 14]).

Спостерігаємо такі ж елементи в інших пісенних новотворах (фольклоризми: «ранкова зоря», «над водою верба», «хліб – всьому голова», «ясні рушники», «моя родинонька-родина», «материнські руки», «мила рідна сторона», «рідна Україна», «мати-Вкраїна», «квітуча Україна», «рідний поріг», «білесенька батьківська хата»; хліб – як символ праці і добробуту,

образ родини – як символ Батьківщини, мотив материнської любові тощо). У поезії Ольги Фесенко поглиблюється зміст народнопоетичних образів-символів, застосовується внутрішній монолог як один із досить важливих традиційних способів для розкриття головного образу (поетичне звертання до рідної матері-матінки і матері-Вітчизни, до рідного села тощо).

Новотвори Ольги Фесенко сповнені українською національною поетикою, використовують (і залежать від неї) народнопоетичну ситуацію, творчо оперті на художній досвід народу, але, разом із тим, все ж засвідчують властиву тільки їм оригінальність [2, с. 289].

Поезії Ольги Фесенко «конденсують у собі народне розуміння красивого і потворного, високого і низького способів життя сучасної людини. Елементи їх поезики мають традиційне підґрунтя, а також несуть на собі нашарування, обумовлені суспільними обставинами, що призвели до трансформацій ментальних та емоційних оцінок явищ дійсності» [1, с. 15].

Поетеса добирає найкраще із фольклорних надбань, долучається до народнопедагогічної афористики, доречно і вдумливо-переконливо використовує традиційні засоби піснетворення (стають у нагоді веснянки, заклички, щедрівки, родинно-побутові пісні тощо) у творах «Блукає вечір в стиглих травах», «Снилась мені хата», «Донечкам», «Душа болить», «І знову літо», «Тихо бродить осінь», «Зажурилася вишня», «Повій, вітре, повій, тихий», «Матусі», «Молитва», «Казка про калину-Україну» та ін.

Ольга Фесенко не стилізує примітивно чи просто переносить механічно барви і відтінки з фольклору до віршованої мови, не «декорує чи орнаментує» їх народнопоетичною образністю», а творчо переплавляє і трансформує народнопісенні мовно-виражальні засоби для передачі власного світобачення й світовідчуття [1], її епітетні сполуки, традиційно-поетичні образи, прикладкові сполуки набувають такої оригінальності, яка вирізняє тільки народного митця («збирає місяць ...срібні зорі», «в неба синяві», «криштальні дзвони», «в шовковій траві», «пахучі чебреці», «вітер-вітровій», «Дніпро-ріка», «Калина-Україна», «Вкраїна-ненька», «зіронька-сестриця», «зелен-сад», «мати-земля», «краплі-сльози», «родинонька-родина», «диво-доля», «предки-козаки», «калинонька-сестриця» тощо).

Звертає на себе увагу «народна ритміка» новотворів Ольги Фесенко: їх синтаксичний уклад повністю відповідає розподілу мелодії (умовної) на окремі музичні речення, фрази, строфи, а кінець ритмічного рядка збігається з кінцем групи слів, тісно зв'язаних між собою; віршований рядок і речення ідуть у парі, ніби створюючи своєрідну народнопісенну канву [2, с. 292]: («...краплиночко ясна ...прекрасна...», «...рідному селі,

...журавлі», «...буйні пшениці ...у ріці», «...росою умийся... ...дощиком пролийся...»).

Організація ритмомелодики поезії відбувається і через використання повторів, які, як є традиційно у фольклорі, виконують основне смислове/емоційне навантаження. «Концентруючи увагу на повторюваних синтаксичних одиницях, цей стилістичний прийом посилює їх художньо-зображувальні властивості» [9, с. 381]: «холод-холод-холодило», «калинонько-калино», «на тлі вечірньої заграви стояли двоє – тіль одна.../ У цій картині величавій така проста краса земна. / На тлі вечірньої заграви стояли двоє – тіль одна» [7, с. 12]; «Лиш отам душею відпочину, / Де біленька хата у селі.../ Лиш отам душею відпочину, / Де ступила вперше по землі» [7, с. 28].

Художня мова Ольги Фесенко, її естетично-образна система, отже, визначається використанням народнопоетичних джерел. Її поетичні твори – джерело дослідження процесу виникнення і формування національного ідеалу з огляду на сучасний стан розвитку нашої держави.

Література

1. Атрошенко Г.І., Хижняк Т.М. «Душі моєї ніжний цвіт...»: фольклорний код у поезії Ольги Фесенко. «Над берегами вічної ріки»: темпоральний вимір літератури : матер. Міжнар. наук. конференції: зб. / ред.-упор. С. С. Журавльова. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2015. С. 13–15.
2. Атрошенко Г.І. «Яка дивовижна пісня. А просто – людське життя...»: фольклорна парадигма творчості Ольги Фесенко. Прикарпатський вісник НТШ. Слово. 4(40) 2017, 3(47) 2018. Івано-Франківськ, 2018. С. 287–295.
3. Данилюк Н.О. Розвиток семантики народнопісенного слова в сучасній українській поезії. Українська мова і література в школі. 1982. №5. С. 36–42.
4. Нові підходи до вивчення й викладання філології у вищій школі / За ред. проф. А.М. Науменка. Запоріжжя : ЗДУ, 1998. 138 с.
5. Українська мова. Енциклопедія / Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. К. : «Українська енциклопедія», 2000. 752 с.
6. Федоров А.И. Образная речь. Новосибирск : Наука, 1985. 122 с.
7. Фесенко О.М. Сонце над Терсою. Запоріжжя : ТОВ «Видавничо-поліграфічне об'єднання «Запоріжжя», 2010. 96 с.
8. Фесюк О.А на папері стеляться рядки... Кубик Рубіка : зб. рецензій. Тернопіль : Сорока, 2008. С. 12.
9. Чередниченко І.Г. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови. К. : Радянська школа, 1962. 469 с.